

6. téma

A magánhangzók fonológai rendszere

A magyar sztenderd magánhangzóinak disztinktív jegyei

	képzési jegyek	disztinktív jegyek
6. A nyelv vízszintes mozgása	<i>palatális – mediális (centrális) – veláris</i>	palatális – veláris
7. A nyelv függőleges irányú mozgása	<i>felső – középső – alsó – legalsó</i>	felső – középső – alsó
9. Ajkak működése: – az ajaknyílás formája – ajakcsücsörítés	<i>kerek – semleges – lapos csücsörített – semleges – szétfeszített</i>	labiális – illabiális
13. A képzés időtartama	<i>ultrarövid – rövid – félhosszú – hosszú – ultrahosszú</i>	rövid – hosszú

A magyar sztenderd magánhangzóinak disztinktív jegyei

	disztinktív jegyek	minimális párok
1. A nyelv vízszintes mozgása	palatális – veláris	<i>süt – sut, szűr – szúr, irat – urat, zsír – zsúr, sör – sor, bőr – bór, bér – bór, terel – torol, fel – fal</i>
2. A nyelv függőleges irányú mozgása	felső – középső – alsó	<i>alkut – alkot – alkat, hulló – holló – halló, kurd – kord – kard</i>
3. Ajkak működése	labiális – illabiális	<i>fizet – füzet, tíz – tűz, keret – köret, bér – bőr</i>
4. A képzés időtartama	rövid – hosszú	<i>irat – irat, tüzet – tűzet, öt – öt, fel – fél, zug – zúg, foka – foka, rak – rák</i>

A magyar e-ző sztenderd magánhangzó fonémáinak **fonetikai** rendszerezése

	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső	—	<i>u — ú</i>	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	—	<i>o — ó</i>	<i>ö — ő</i>	— <i>é</i>
Alsó	—	<i>a —</i>	—	<i>e —</i>
Legalsó	— <i>á</i>	—	—	—

A magyar e-ző sztenderd magánhangzó fonémáinak **fonológiai** rendszere

	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső	—	<i>u — ú</i>	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	—	<i>o — ó</i>	<i>ö — ő</i>	— <i>é</i>
Alsó	—	<i>a —</i>	—	<i>e —</i>
Legalsó	— <i>á</i>	—	—	—

A magyar e-ző sztenderd magánhangzóinak fonológiai rendszere

	Veláris		Palatális	
	Illab. Lab.		Lab.	Illab.
Felső	<i>u — ú</i>	Felső	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	<i>o — ó</i>	(Középső)	<i>ö — ő</i>	<i>e — é</i>
Alsó	<i>a — á</i>	(Alsó)		

A magyar *ë-zó* sztenderd magánhangzóinak fonológiai rendszere

	Veláris		Palatális	
	Hlab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső	<i>u — ú</i>	Felső	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	<i>o — ó</i>	Középső	<i>ö — ő</i>	<i>ë — é</i>
Alsó	<i>a — á</i>	Alsó		<i>e —</i>

mëntek 'ők mentek vhová'

mëntëk 'ti mentek vhová'

mentëk 'én mentek vkit'

mentek 'ők mentek (= mentesek) vmitől'

[*gäsztënye*] 'gesztenye' /gesztënye/

[*kämënce*] 'kemence' /kemënce/

A magyar *e-zó* sztenderd magánhangzóinak fonológiai rendszere

	Veláris		Palatális	
	Hlab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső	<i>u — ú</i>	Felső	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	<i>o — ó</i>	(Középső)	<i>ö — ő</i>	<i>e — é</i>
Alsó	<i>a — á</i>	(Alsó)		

A magyar sztenderd magánhangzó fonémáinak **fonológiai** rendszere

	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső	—	<i>u — ú</i>	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	—	<i>o — ó</i>	<i>ö — ő</i>	<i>— é</i>
Alsó	—	<i>a —</i>	—	<i>e —</i>
Legalsó	<i>— á</i>	—	—	—

A magyar sztenderd magánhangzóinak fonológiai rendszere
Siptár Péter szerint

	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső		<i>u — ú</i>	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Nem felső	<i>a — á</i>	<i>o — ó</i>	<i>ö — ő</i>	<i>e — é</i>

A rövid és hosszú magyar monoftongusok fonetikai rendszerezése

Orális magánhangzók				
	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső	<i>í — í</i>	<i>u — ú</i>	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső	<i>ë — é</i>	<i>o — ó</i>	<i>ö — ő</i>	<i>ë — é</i>
Alsó	<i>e — ē</i>	<i>a — ā</i>	<i>æ — ā</i>	<i>e — ē</i>
Legalsó	<i>à — á</i>	—	—	<i>ä — ā</i>

(Magyar egyezményes hangjelöléssel)

A magyar e-ző sztenderd magánhangzók fonológiai rendszere

	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső		<i>u — ú</i>	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső		<i>o — ó</i>	<i>ö — ő</i>	<i>e — é</i>
Alsó		<i>a — á</i>		

Az egyik mezősi nyelvjárás magánhangzórendszere

	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső	—	<i>u</i>	<i>ü</i>	<i>i</i>
Középső	—	<i>o</i>	<i>ö</i>	—
Alsó	—	<i>a</i>	—	<i>e</i>

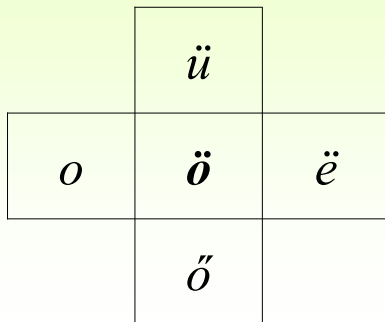
Medvesalji palóc magánhangzórendszer

	Veláris		Palatális	
	Illab.	Lab.	Lab.	Illab.
Felső		<i>u — ú</i>	<i>ü — ű</i>	<i>i — í</i>
Középső		<i>o — ó</i>	<i>ö — ő</i>	<i>ë — é</i>
Alsó		<i>à — ā</i>		<i>e — ē</i>

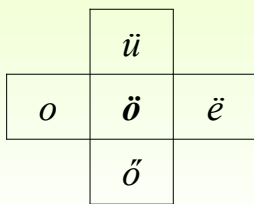
fēl 'fél (főnév)' : *fél* 'fél (ige)'

ēg 'ég (főnév)' : *ég* 'ég (ige)'

Az ö rokonsági csoportja

Az ö változásai

- ö > ü: zártabbá válás
- ü > ö: nyíltabbá válás
- ö > o: velarizáció
- o > ö: palatalizáció
- ö > ë: delabializáció
- ë > ö: labializáció
- ö > ő: nyúlás
- ő > ö: rövidülés

Magánhangzó-váltakozások

u — ú	ü — ű	i — í
o — ó	ö — ő	ë — é
a — á		e — é

- a – e: *-ban, -ben*
- o – ë – ö: *-hoz, -höz (-hez), -höz*
- ú – ű: *(haj)-ú, (szem)-ű*
- a – á: *fa : fát*
- ë (e) – ö: *fel : föl*
